

Sadaļa Nr. 7 – Spriedumi lietās par tiesnešu lēmumiem administratīvo pārkāpumu lietās

Virsraksts: Par *ne bis in idem* principa piemērošanu administratīvo pārkāpumu lietās (Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas septītā protokola 4. pants, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 9. panta otrā daļa)

Tēze: Lai lemtu par apelācijas instances tiesas pienākumu atcelt jau konkrētajā lietā izpildītu pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu administratīvā pārkāpumu lietā, vispirms tiesai jānoskaidro, vai uz konkrēto gadījumu neattiecas divkārtas sodīšanas aizliegums jeb *ne bis in idem*.

Tēze: Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas septītā protokola 4. pants “Tiesības netikt divreiz tiesātam vai sodītam” pieļauj atkārtotu lietas izskatīšanu, ja procesā pieļautas kļūdas, taču tādā gadījumā procesuālajām kļūdām ir jābūt būtiskām. Nepareizs apstākļu vērtējums nevar tikt uzskatīts par būtisku pārkāpumu konvencijas izpratnē.

Tēze: Attiecībā uz gadījumu, kad personai par likumpārkāpumu ir piemērots administratīvais arests un vēlāk prokuratūra vēlas atcelt pirmās instances tiesas tiesneša lēmumu sakarā ar to, ka ir pamats ierosināt krimināllietu, ir piemērojams divkārtas sodīšanas aizlieguma princips. Tādējādi administratīvais sods, kas jau ir izpildīts, nevar tikt atcelts ar mērķi sodīt personu ar kriminālsodu.

**Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Senāta Administratīvo lietu departamenta
2005. gada 3. maija
SPRIEDUMS
Lietā Nr. SKA-106**

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore E. Vernuša,
senatore J. Briede,
senatore I. Skultāne,

piedaloties Liepājas pilsētas prokuratūras prokurorei Ieviņai Pickainei,

atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu par *J.B.* saukšanu pie administratīvās atbildības pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 167. un 175. panta, sakarā ar Liepājas

pilsētas prokuratūras prokurores protestu par Administratīvās apgabaltiesas 2004. gada 6. decembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] *J.B.* 2004. gada 1. maijā ap pulksten 13.00 piedalījies nesankcionētā mītiņā Liepājā, Jāņa Čakstes laukumā.

[2] Liepājas pašvaldības policijas jaunākais inspektors 2004. gada 1. maijā sastādījis divus administratīvā pārkāpuma protokolus.

Administratīvā pārkāpuma protokolā Nr. 3446 konstatēts, ka *J.B.* izdarījis administratīvo pārkāpumu, kas paredzēts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 175. pantā. Protokolā norādīts, ka pārkāpums izpaudies kā nepakļaušanās policijas darbinieku likumīgajām prasībām, neļaujot aizturēt nesankcionēta mītiņa organizētāju.

Administratīvā pārkāpuma protokolā Nr. 3447 konstatēts, ka *J.B.* izdarījis administratīvo pārkāpumu, kas paredzēts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 167. pantā. Protokolā norādīts, ka pārkāpums izpaudies kā huligāniska grūstīšanās un policijas darbinieku raustīšana aiz formas tērpiem.

[3] Liepājas pašvaldības policija 2004. gada 1. maijā administratīvā pārkāpuma materiālus nosūtījusi izskatīšanai Liepājas tiesai.

[4] Liepājas tiesas tiesnese, izskatot administratīvā pārkāpuma lietu, ar 2004. gada 1. maija lēmumu sodījusi *J.B.* pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 167. panta ar administratīvo arestu uz divām diennaktīm un pēc šā likuma 175. panta ar administratīvo arestu uz piecām diennaktīm, galīgo sodu nosakot administratīvo arestu uz septiņām diennaktīm, soda izciešanu skaitot no aizturēšanas brīža.

Lēmumā tiesnese norādījusi, ka *J.B.* vaina administratīvā pārkāpuma izdarīšanā pierādīta ar lietas materiāliem. Tāpat tiesnese norādījusi, ka atbildību mīkstinošus apstākļus nav konstatējusi, nosakot sodu, ņēmusi vērā *J.B.* personību, izdarītā pārkāpuma sabiedrisko bīstamību, bet kā atbildību pastiprinošu apstākli vērtējusi to, ka pārkāpums izdarīts personu grupā.

[5] Liepājas tiesa 2004. gada 8. maijā saņēmusi Liepājas pilsētas prokuratūras prokurores protestu par minēto Liepājas tiesas tiesneses lēmumu. Protestā prokurore lūgusi atcelt Liepājas tiesas tiesneses 2004. gada 1. maija lēmumu daļā par *J.B.* sodīšanu pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 175. panta. Prokurore minēto lūgumu pamatojusi ar to, ka 2004. gada 2. maijā ir ierosināta krimināllieta pēc Krimināllikuma 269. panta otrās daļas pazīmēm par to, ka 2004. gada 1. maijā Liepājā, Alejas ielā, Jāņa Čakstes laukumā nesankcionētas sapulces laikā vairākas personas personu grupā uzbruka Liepājas pilsētas un rajona policijas pārvaldes darbiniekiem un Liepājas pilsētas Domes pašvaldības policijas darbiniekiem, kuri pildīja savus dienesta pienākumus. Tādējādi Liepājas tiesas tiesnese, pieņemot minēto lēmumu, ir liegusi iespēju *J.B.* saukt pie kriminālatbildības par darbībām, kas noteiktas Krimināllikuma 269. panta otrajā daļā.

[6] Liepājas tiesa 2004. gada 17. maijā saņēmusi arī *J.B.* apelācijas sūdzību, kurā viņš lūdzis atcelt Liepājas tiesas tiesneses 2004. gada 1. maija lēmumu. Apelācijas sūdzībā *J.B.* norādījis, ka tiesnese pārkāpusi viņa Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā garantētās tiesības uz advokāta palīdzību un nav ievērojusi tiesību normās noteikto, ka nolēmumi par brīvības atņemšanas sankciju piemērošanu nestājas spēkā nekavējoties.

[7] Izskatījusi lietu sakarā ar protestu un apelācijas sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa ar 2004. gada 6. decembra spriedumu noraidījusi *J.B.* apelācijas sūdzību un Liepājas pilsētas prokuratūras prokurores protestu par Liepājas tiesas tiesneses 2004. gada 1. maija lēmumu. Tiesa atzinusi, ka pirmās instances tiesa pareizi konstatējusi, ka *J.B.* ar savām darbībām izdarījis Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 167. un 175. pantā paredzētos administratīvos pārkāpumus un pamatoti pieņēmusi lēmuma par viņa saukšanu pie administratīvās atbildības. Tiesa spriedumu pamatojusi ar tālāk minētajiem argumentiem.

[7.1] Ņemot vērā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 167. pantu un juridisko terminu vārdnīcā doto jēdziena „sabiedriskā kārtība” skaidrojumu, lai nodarījumu kvalificētu kā sīko huligānismu, ir jākonstatē, ka persona veic darbību, kas dezorganizē noteiktu sabiedrisko kārtību, traucē sabiedrisko mieru.

[7.2] Ņemot vērā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 175. pantu, lai nodarījumu kvalificētu kā ļaunprātīgu nepakļaušanos amatpersonu likumīgajām prasībām, ir jākonstatē, ka *J.B.* ļaunprātīgi nepakļāviens policijas darbinieku likumīgajām prasībām, viņiem pildot sabiedriskās kārtības sargāšanas vai dienesta pienākumus.

[7.3] No likuma „Par policiju” 12. panta 1. un 7. punkta izriet, ka policijas amatpersonām iespēja ierobežot personas brīvību ir noteikta ar likumu, taču tā nevar būt patvaļīga. Likumdevējs ir paredzējis, ka personas brīvības ierobežošanai ir legītīms mērķis – aizturēt un turēt apsardzībā personu, attiecībā pret kuru ir aizdomas par noziedzīga nodarījuma vai administratīva pārkāpuma izdarīšanu, turklāt, šīm aizdomām ir jābūt pamatotām ar konkrētiem faktiem.

[7.4] Ņemot vērā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 237. un 243. pantu, uzskatāms, ka konkrētajā lietā pirmās instances tiesas tiesnese ir objektīvi noskaidrojusi visus lietas apstākļus.

[7.5] Ievērojot lietas materiālos norādīto un tiesas sēdē konstatēto, jo īpaši, ka *J.B.* sabiedriskā vietā atradās cilvēku pūlī, kas pretojās policijas darbiniekiem un neļāva aizturēt personas, kuras policisti vēlējās aizturēt, lai sauktu pie likumos noteiktās atbildības, kā arī to, ka *J.B.* nepakļāvās policijas darbiniekiem, kad tie mēģināja viņu aizturēt, un grūstīja Liepājas pašvaldības policijas darbinieku, traucējot policistu darbību, atzīstams, ka *J.B.* ar savām darbībām ir izdarījis administratīvos pārkāpumus, kas paredzēti Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 167. un 175. pantā un Liepājas tiesas tiesnesei bija pamats viņu saukt pie administratīvās atbildības.

[7.6] Ņemot vērā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 9. un 22. pantu, 32. panta pirmo daļu, 35. panta otro daļu, 167., 175., 237. un 243. pantu, kā arī vadoties no lietas materiāliem, atzīstams, ka pie faktiskajiem lietas apstākļiem Liepājas tiesas tiesnese pamatoti sodījusi pieteicēju ar administratīvo arestu uz septiņām diennaktīm un minētais sods ir noteikts atbilstoši Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 32. un 35. pantā noteiktajam.

[7.7] Izvērtējot prokurores protestu, konkrētajā gadījumā jāņem vērā fakts, ka Liepājas tiesas tiesneses 2004. gada 1. maija lēmums par *J.B.* administratīvo sodīšanu ir izpildīts, līdz ar to tas ir zaudējis spēku.

[7.8] Ņemot vērā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 283. pantu, procesuālais regulējums administratīvo pārkāpumu lietās neparedz administratīvā akta spēkā esamības apturēšanu *J.B.* lietā sakarā ar lēmuma pārsūdzēšanu. Savukārt, tā kā prokurores protests tiesā tika saņemts tikai 2004. gada 8. maijā, tas nevarēja minēto lēmumu apturēt, jo lēmums jau bija izpildīts. Līdz ar to apelācijas instances tiesa nevar izskatīt pieteicēja lūgumu un prokurora protestu par pārsūdzētā lēmuma atcelšanu, kā arī uzlikt par pienākumu novērst normatīvo aktu pārkāpumus, kas pieļauti lēmuma pieņemšanā. Tiesa var konstatēt pārsūdzētā lēmuma tiesiskumu vai prettiesiskumu.

[8] Par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu kasācijas protestu iesniegusi Liepājas pilsētas prokuratūras prokurore. Kasācijas sūdzībā prokurore lūgusi Administratīvās apgabaltiesas 2004. gada 6. decembra spriedumu daļā par Liepājas pilsētas prokuratūras prokurores protesta noraidīšanu atcelt un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai. Minētos lūgumus prokurore pamatojusi ar tālāk minētajiem argumentiem.

[8.1] Tiesa nav ņēmusi vērā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 9. pantu un no šī panta izrietošo pienākumu tiesai izvērtēt izdarītā pārkāpuma raksturu, smagumu, sabiedrisko bīstamību, objektu pret kuru vērsts pārkāpums, kā arī, vai konkrētajā lietā nav saskatāms kāds no Krimināllikumā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

[8.2] Tiesa nav ievērojusi samērīguma principu, jo tā nav pilnīgi un vispusīgi izvērtējusi piemērotā likuma samērīgumu ar izdarītā pārkāpuma sekām, sabiedrisko bīstamību un izdarītā pārkāpuma atbilstību Krimināllikuma 269. pantam.

[8.3] Ar tiesas spriedumu netiek panākts soda mērķis – ne tikai sodīt vainīgo personu par nodarījumu, bet arī panākt, lai vainīgā persona un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīga nodarījumu izdarīšanas –, jo vainīgā persona nav saņēmusi atbilstošu sodu izdarītajam, tādējādi radot iespaidu, ka ir iespējams izvairīties no objektīva un taisnīga soda. Līdz ar to tiesa arī pārkāpusi principu ātri un pilnīgi atklāt noziedzīgo nodarījumu, noskaidrot vainīgos un nodrošināt likumu pareizu piemērošanu, lai katra persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tiktu taisnīgi sodīta.

[8.4] Tiesa nav novērsusi normatīvo aktu pārkāpumu, kas ir viens no tās pienākumiem. Tiesa nevar atkāpties no šī pienākuma, pamatojot to tādējādi, tā kā tiesas lēmums ir izpildīts, tā var tikai konstatēt tiesas lēmuma tiesiskumu vai prettiesiskumu.

[8.5] Tiesa nepareizi konstatējusi, ka kasācijas sūdzības iesniedzējas protests par Liepājas tiesas tiesneses lēmumu Liepājas tiesā tikai iesniegts 2004. gada 8. maijā, jo minētais lēmums Liepājas tiesā tika saņemts 2004. gada 6. maijā. Līdz ar to tiesa nav ievērojusi, ka ir pārkāpts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 283. panta otrā daļa, jo lēmums par *J.B.* sodīšanu netika apturēts.

[9] Tiesas sēdē prokurore uzturēja protestu. *J.B.* uz tiesas sēdi nebija ieradies. Ņemot vērā, ka viņam par tiesas sēdes laiku un vietu ir paziņots, Administratīvo lietu departaments nolēma izskatīt lietu bez viņa piedalīšanās.

Motīvu daļa

[10] Administratīvo lietu departaments piekrīt protestā norādītajam (sk. 8.1. punktu), ka no Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 9. panta otrās daļas izriet tiesai pienākums pirms personas saukšanas pie administratīvās atbildības pārliedzināties, vai pēc konkrētā pārkāpuma rakstura normatīvajos aktos nav paredzēta kriminālatbildība. Neievērojot minēto, pastāv visai liela iespējamība, ka tiesnesis, taisot nolēmumu, nebūs pilnīgi un vispusīgi izvērtējis piemērotā likuma samērīgumu ar izdarītā pārkāpuma sekām, sabiedrisko bīstamību un izdarītā pārkāpuma atbilstību (sk. arī 8.2. punktu).

[11] Tomēr, lai lemtu par apgabaltiesas pienākumu atcelt jau konkrētajā lietā izpildītu Liepājas tiesas tiesneša lēmumu administratīvā pārkāpumu lietā (sk. arī 8.4. punktu), vispirms jānoskaidro, vai uz konkrēto gadījumu neattiecas divkārtas sodīšanas aizliegums jeb *ne bis in idem*.

Ne bis in idem ietver vairāki Latvijai saistoši starptautisko tiesību dokumenti, tai skaitā Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Tā, piemēram, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas septītā protokola 4. pants "Tiesības netikt divreiz tiesātam vai sodītam" noteic:

"1. Nevienam nedrīkst no jauna tiesāt vai sodīt krimināllietā tajā pašā valstī par noziedzīgu nodarījumu, par kuru viņš jau ir ticis attaisnots vai notiesāts saskaņā ar šīs valsts likumu un kriminālprocesuālajām (angļu val.: *penal procedure*, kas, burtiski tulkojot, nozīmē „sodīšanas procesa”) normām.

2. Iepriekšējās daļas nosacījumi neliedz atkārtotu lietas ierosināšanu saskaņā ar attiecīgās valsts likumu un soda izciešanas noteikumiem, ja ir jauni pierādījumi vai jaunatklāti apstākļi, vai ja iepriekšējā procesā ir pieļautas būtiskas kļūdas, kas varēja ietekmēt lietas iznākumu."

Eiropas Cilvēktiesību tiesa, interpretējot šo pantu, ir norādījusi, ka princips *ne bis in idem* ir piemērojams arī attiecībā uz dažādiem sodiem par vienu pārkāpumu gadījumā, ja pārkāpums tiek pārkvalificēts. Tā, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesa izskatīja lietu „Gradingers (*Gradinger*) pret Austriju”, kurā viens no jautājumiem bija apstākļi, ka Austrijas varas iestādes bija klasificējušas autovadītāja pārkāpumu kā kriminālpārkāpumu un attiecīgi viņu par to sodījušas, bet pēc tam secinājušas, ka persona ir braukusi alkohola reibumā, kā rezultātā tika piemērots administratīvais sods. Šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka tā saprot, ka piemērotie noteikumi atšķiras ne

tikai pēc nosaukumiem, bet, kas ir vēl svarīgāk, arī pēc rakstura un mērķa. Tomēr, kā secināja tiesa, abi lēmumi bija balstīti uz vienu pārkāpumu. Tādējādi tiesa konstatēja 4. protokola 7. panta pārkāpumu, kas nosaka divkāršas sodīšanas aizliegumu (sk. 1995. gada 23. oktobra sprieduma 55. punktu lietā „Gradingers (*Gradinger*) pret Austriju” (iesnieguma numurs 33/1994/480/562)).

[12] Minētās konvencijas 7. protokola 4. pants pieļauj atkārtotu lietas izskatīšanu, ja procesā pieļautas kļūdas, taču tādā gadījumā procesuālajām kļūdām ir jābūt būtiskām. Nepareizs apstākļu vērtējums, kāds pēc prokurores viedokļa pastāv konkrētajā lietā, Administratīvo lietu departamenta ieskatā nevar tikt uzskatīts par būtisku pārkāpumu konvencijas izpratnē.

[13] Kaut arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas interpretācija konvencijas dalībvalstīm nav tieši saistoša, parasti, ar nelieliem izņēmumiem, dalībvalstu tiesas to ievēro. Ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras ietekmes palielināšanos, dalībvalstu tiesas, ņemot vērā, ka to spriedumi var tikt pārskatīti Strasbūrā, ievēro no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izrietošos konvencijas standartus. (Hariss D.J., O'Boyle M., Warbrick C. *Law of the European Convention on Human Rights*. London: Butterworths, 1995, p. 25.)

[14] Ņemot vērā iepriekšējo, kā arī faktu, ka *J.B.* tika piemērots administratīvais arests, kas pēc sava rakstura turklāt ir pielīdzināms kriminālsodam, Administratīvo lietu departaments atzīst, ka konkrētajā gadījumā ir piemērojams divkāršas sodīšanas aizlieguma princips. Tādējādi administratīvais sods, kas jau ir izpildīts, nevar tikt atcelts ar mērķi sodīt *J.B.* ar kriminālsodu.

[15] Iepriekšminēto apstākļu dēļ Administratīvo lietu departaments uzskata prokurores protestā norādītos argumentus (sk. 8.1. – 8.5. punktu) par tādiem, kas neprevalē par divkāršas sodīšanas aizlieguma principu, un tādējādi nevar ietekmēt sprieduma rezultātu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348. panta 1. punktu, 346. pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Administratīvās apgabaltiesas 2004. gada 6. decembra spriedumu atstāt negrozītu,
Liepājas pilsētas prokurores protestu noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore

E. Vernuša

senatore

J. Briede

senatore

I. Skultāne